

STRESZCZENIE

Niniejsza dysertacja ma na celu uporządkowanie informacji dotyczących współczesnej wymowy polskiej słyszanej w radiu i telewizji. To próba odpowiedzi na pytania:

- czy istnieje dziś wzorzec wymowy spójny z naukową definicją normy wzorcowej;
- kto mógłby reprezentować grupę dającą dobry przykład w tym zakresie;
- jak wygląda dążenie do opisu normy wzorcowej w aspekcie fonetycznym;
- jakie problemy napotykają badacze języka chcący dokonać takiego opisu i co wynika z obranych taktyk radzenia sobie z nimi?

Celem głównym pracy jest zbadanie typów współczesnej wymowy w odmianie oficjalnej na podstawie audytywnych analiz wypowiedzi aktorów i dziennikarzy wyróżnionych w latach 2001-2015 w plebiscycie „Mistrz Mowy Polskiej”. Moja rozprawa nie stanowi odpowiedzi na wszelkie pytania normatywne, nie niesie też gotowej odpowiedzi na to, w jaki sposób powinno się uczyć wymowy, czy też czego należy unikać. Podejmuję próbę scharakteryzowania zjawisk nowych, niepokojących, zastanawiających, dlatego niektóre moje uwagi mają charakter ocenny.

Dysertacja składa się ze *Wstępu*, w którym zarysowany został cel jej powstania, zakres opisywanych treści oraz zawartość ośmiu rozdziałów, w których kolejno opisano najważniejsze zagadnienia dotyczące dzisiejszej wymowy sfery publicznej.

We *Wstępie* scharakteryzowana została grupa badawcza, podano podstawowe dane dotyczące badanych. Opisany został również cel pracy, jej aspekt językoznawczy oraz logopedyczny.

Rozdział *Podstawy teoretyczne* zawiera obraną definicję normy wzorcowej oraz opisuje stan badań nad normą wymawianiową od 1930 roku, uwzględniając powstanie najważniejszych polskich czasopism językoznawczych, słowników, opracowań teoretycznych, książek popularnonaukowych i instruktaży dla dziennikarzy i mówców.

Kolejny rozdział *Specyfika wymowy dziennikarskiej i aktorskiej* odnosi się do specjalistycznej wiedzy retorycznej opisującej zakres pracy logopedy medialnego oraz najczęstsze kwestie związane z wymową w mediach.

Rozdział *Upodobnienia* jest jednym z najszerszych rozdziałów niniejszej pracy i opisuje zależności głoskowe, koartikulacyjne, elizje i błędy fonetyczne występujące w podstawie materiałowej. W tej części pracy przedstawione zostały zagadnienia dotyczące upodobnień wewnątrzwyrazowych i międzywyrazowych. Opisano najczęściej pojawiające się realizacje błędne oraz dyskusyjne. Przykłady zostały opatrzone komentarzem o charakterze normatywnym oraz propozycjami pracy logopedycznej w wypadku zaistniałych błędów dykcyjnych. Jest to podejście nowe, dotąd niewystępujące w pracach językoznawczych.

Rozdział *Realizacja dźwięków nosowych* zawiera zestawienie zagadnień dotyczących teorii oraz praktycznej realizacji dźwięków nosowych w śródgłosie i wygłosie wyrazu w środowisku medialnym. Ukazane przykłady zarysowują obraz tej problematyki, problemy świadomych użytkowników języka oraz współczesne tendencje wymowy głosek nosowych.

Rozdział *Współczesne tendencje akcentualizacyjne* opisuje najważniejsze zjawiska związane z akcentowaniem w wymowie sfery publicznej. Nadmiar akcentów inicjalnych oraz tendencja do unifikacji akcentuacyjnej polszczyzny to tylko wierzchołek problemów, z którymi zmagają się dziś językoznawstwo normatywne. Ta część opracowania bogata jest w przykłady z najpopularniejszych serwisów informacyjnych i programów publicystycznych uznawanych przez Polaków za miarodajne i normotwórcze.

Rozdział *Zróźnicowanie regionalne wymowy* ukazuje obraz polszczyzny na tle zależności regionalnych, familiolektów i socjolektów badanych, ich środowiska rodzinnego, społecznego i edukacyjnego. Refleksje w nim zawarte są próbą odpowiedzi na pytanie, czy współczesna polszczyzna sfery publicznej w aspekcie wymowy sięga do wzorców regionalnych oraz w jakim stopniu konkretyzuje się to w żywej mowie.

Rozdział *Inne tendencje w wymowie* opisuje najważniejsze nowe tendencje wymawianiowe, które zaznaczają się w badanym materiale i które są związane głównie ze zjawiskiem interferencji językowej.

Rozdział *Nowe kryterium autorytetu kulturalnego - videoblogi* charakteryzuje zmiany w obrębie kategorii autorytetu kulturalnego, którym stopniowo stają się, prócz udzielających się medialnie znanych językoznawców, również twórcy videoblogów o tematyce językowej.

Podsumowanie zawiera wypunktowanie najistotniejszych spornych kwestii związanych ze zmianami zachodzącymi w obrębie wymowy sfery publicznej. Przedstawiono uzyskane wyniki badań odsłuchowych oraz propozycję rozstrzygnięć normatywnych.

Yvonne Sotky